

Asia: VN/32066/2021

Yksityishenkilöitä koskevan valtionavustustoiminnan kehittäminen

1 Taustatiedot

Valitse sopivin vaihtoehto

Valtionapuviranomainen

2 Selvitys ja sen teemat

1. Mitä mieltä olet selvityksestä ja sen sisällöistä yleisesti? Liittykö yksityishenkilöille myönnettäviin valtionavustuksiin esimerkiksi jotakin sellaista, jota selvityksessä ei käsitellä tai oteta huomioon? Jos niin, mitä?

Yleisesti ottaen Suomen Akatemia toteaa, että selvitys on hyvä ja kartoitus tarpeellinen. Raporttiluonnoksen liitteen 1 taulukosta 2 puuttuvat kuitenkin Suomen Akatemian yksityishenkilöille myöntämät valtionavustukset.

Vaikka valtaosa Suomen Akatemian myöntämistä valtionavustuksista myönnetään tutkimusorganisaatioille, tuetaan tutkijoiden kansainvälistä verkottumista ja tutkimusympäristöjen kansainvälistymistä myös yksityishenkilöille myönnettävien valtionavustusten pohjalta, avustaen näin suomalaisten tutkijoiden työskentelyä ulkomailla ja ulkomaalaisten tutkijoiden kutsumista Suomeen. Nämä avustukset myönnetään henkilökohtaisina apurahoina. Apuraha voidaan käyttää päätöksen mukaisesti, yleensä matka- ja elinkustannuksiin.

Ennakoarviona voi todeta, että Akatemia myöntäneen vuonna 2023 matka-apurahoja 15–20 kpl, jotka koskevat matkoja Taiwaniin, Japaniin, IIASA:an (International Institute for Applied Systems Analysis) ja EUI:hin (European University Institute). Euromääräisesti suurin apuraha (90 000 e) koskee vuosittain yhtä Japanista 24 kuukaudeksi Suomeen perheineen tulevaa japanilaista tutkijaa. Muut apurahat ovat huomattavasti pienempiä, ja ne on suunnattu suomalaisille tutkijoille kattamaan ulkomailla työskentelyyn liittyviä matka- ja elinkustannuksia. Suomen Akatemia jatkaa vuonna 2020 aloittamiaan apurahaprosessin uudistuksia ja sen myötä on oletettavissa, että vuonna 2024 myönnettävien henkilökohtaisten apurahojen kappalemäärä laskee yhä. Tämä johtuu siitä,

että osa vielä vuonna 2023 henkilökohtaisina apurahoista myönnettävistä valtionavustuksista myönnetään jatkossa myöntövaltuutena hakijan suorituspaikalle (tutkimusorganisaatiolle), joka puolestaan myöntää apurahat.

Suomen Akatemia pitää käytännön haasteena sitä, että tulevaisuudessa yksityishenkilöt tunnistauteisivat valtionavustushakujen julkaisemisen ja asioinnin palveluun julkishallinnon asiointipalveluiden yhteisessä Suomi.fi-tunnistuspalvelussa. Tämä edellyttäisi suomalaista henkilötunnusta. Akatemian apurahojen hakijoina voi olla myös ulkomaisia henkilöitä, joilla ei ole suomalaista henkilötunnusta. Hakijan yksilöimistarkoituksessa henkilötunnuksen käyttö vaikuttaa lisäksi vanhentuneelta ratkaisulta.

2. Anna palautetta selvityksen kolmannessa luvussa käsitellystä valtionavustustoiminnan yhteisestä toimintamallista tavoitteineen.

Valtionavustustoiminnan kehittämishankkeen tavoitteena on lisätä valtionavustustoiminnan vaikuttavuutta, läpinäkyvyyttä, tehokkuutta ja yhdenmukaisuutta. Nämä tavoitteet ovat kannatettavia ja perusteltuja. Hankkeen mukaan näihin tavoitteisiin päästään digitalisoimalla valtionavustusprosessi ja kehittämällä valtionavustustoimintaa yhteisen toimintamallin mukaisesti.

Valtionavustustoiminnan yhteinen toimintamalli jakaa valtionavustusprosessin kolmeen vaiheeseen eli yhteiskunnallisten muutostekijöiden tunnistamiseen, yhteiskunnallisen muutoksen toteuttamiseen ja yhteiskunnallisten vaikutusten arviointiin ja niiden laajentamiseen. Toimintamalli siirtää painopistettä valtionavustustoiminnan suunnitteluun (1. vaihe) ja arviointiin (3. vaihe). Valtionavustustoiminnan digitalisointi kohdistuu erityisesti toiseen vaiheeseen, jota voidaan luonnehtia perinteiseksi valtionavustusprosessiksi valtionavustushaun avaamisesta valtionavustuksen käyttöön ja sen valvontaan saakka. Suomen Akatemia toteaa kannattavansa toimintamallia. Akatemian valtionavustusprosessi sisältää kuvatut vaiheet jo nykyisellään.

Suomen Akatemiassa tehtiin päätös valtionapuhakemusten vastaanottamisesta digitaalisessa muodossa vuonna 2005 ja kaikki hakemukset on toimitettu Akatemiaan digitaalisina vuodesta 2006 alkaen. Päätösten toimeenpano on hoidettu sähköisesti vuodesta 1992 alkaen. Akatemian tutkimusrahoitusjärjestelmä kattaa rahoituksen koko elinkaaren: hakemuksen jättämisestä arvioinnin, päätöksen ja toimeenpanon kautta raportointiin. Tiedot siirretään tutkimusrahoituksen järjestelmästä automaattisesti Suomen Akatemian asianhallintajärjestelmään.

Raporttiluonnoksen mukaan käytännöt vaihtelevat sen mukaan, raportoiko yksityishenkilö saamansa valtionavustuksen käytöstä. Akatemian apurahansaajilta edellytetään raportointia samalla tavalla kuin muiltakin rahoituksensaajilta.

Suomen Akatemian rahoituksessa, myös henkilökohtaisten apurahojen osalta, seurataan tutkimusrahoituksen vaikuttavuutta. Tutkimuksen vaikuttavuudella tarkoitetaan tutkimuksen myötävaikutuksia erilaisiin yhteiskunnassa ilmeneviin asioihin ja kehityskulkuihin. Akatemia rohkaisee tutkijoita ottamaan vaikuttavuuden ja sen edistämisen huomioon tutkimustyössään.

3. Anna palautetta valtionavustustoiminnan digitaalisista palveluista ja selvityksen neljännessä luvussa tarkastelluista valtionavustuksiin liittyvistä käytännöistä.

Lausunnolla olevan raporttiluonnoksen mukaan valtionavustustoiminnan läpinäkyvyyttä on tarpeen lisätä hakuilmoituksissa erottamalla hakuilmoitukset, ohjeet ja vakioehdot toisistaan. Myös hakemusten arviointiperusteet ja -kriteerit on tuotava selkeästi esiin hakuilmoituksissa. Valtionavustusten hakijoiden ja saajien informoinnin on oltava hyvän hallinnon mukaista.

Suomen Akatemia toteaa kannattavansa edellä esitettyjä tavoitteita. Tavoitteet on huomioitu Akatemian toiminnassa jo nykyisellään. Hakuilmoitukset, ohjeet ja vakioehdot on jo erotettu toisistaan. Myös hakemusten arviointiperusteet ja -kriteerit on kerrottu hakuilmoituksissa. Rahoituksen hakijoita ja -saajia informoidaan hyvän hallinnon mukaisesti.

4. Anna palautetta valtionavustustoimintaan liittyvistä tietovarannoista ja rekistereistä, joita kartoitetaan selvityksen viidennessä luvussa.

Tietovarantoihin liittyen Suomen Akatemia haluaa tuoda esiin sen seikan, että ulkomaisilla tutkijoilla rahoituksen hakijoina ei välttämättä ole suomalaisia henkilötunnuksia, mikä olisi tietosisältöjä ja tiedonsiirtoja suunniteltaessa hyvä ottaa huomioon.

3 Valtionavustustoiminnan kehittäminen

Voit antaa yleistä palautetta valtionavustustoiminnan kehittämistä ja valtionavustustoiminnan kehittämis- ja digitalisointihanketta varten.

Suomen Akatemia suhtautuu myönteisesti tietojen yhtenäistämiseen ja yhteisten työkalujen luomiseen sekä tiedolla johtamisen edellytysten parantamiseen. Akatemia ei kuitenkaan pidä perusteltuna sitä, että VA-tietojärjestelmän käyttöönotto säädettäisiin kaikkia valtionapuviranomaisia sitovaksi, ei edes siirtymäajan jälkeen. Yhteisen tietojärjestelmän käyttöönottoa perustellaan kustannustehokkuudella, mutta eri viranomaisilla on myös perustellusti erilaisia toimintatapoja ja prosesseja sekä erilainen tehtävien hoitamisessa noudatettava lainsäädäntöpohja. Yhteistyö on tässä kehittämisessä tarkoituksenmukaista niiden viranomaisten osalta, joiden valtionapuprosesseissa käsiteltävät tiedot ja käsittelyprosessit ovat riittävän lähellä toisiaan, jotta yhtenäistämistyöllä saavutetaan hyötyjä.

Suomen Akatemia myöntää valtionavustuksia käytettäväksi tieteelliseen tutkimukseen yliopistoissa, korkeakouluissa ja tutkimuslaitoksissa. Tiedot avoimista hauista ja rahoituksesta ovat jo nyt kattavasti saatavilla Akatemian omilta verkkosivuilta ja sen lisäksi muiden tutkimusrahoittajien tavoin tiedejatutkimus.fi -portaalista. Näiden tietojen vieminen yhteiseen tietovarantoon on

perusteltua tietovarannon kattavuuden vuoksi, mutta valtionavustustoiminnan päällekkäisyyksien havaitsemiseksi tms. syistä siirtovelvollisuus ei ehkä ole tarpeellinen.

Vannas Meri
Suomen Akatemia